Wordt Nederland weer traditioneler? Of zijn we vooral nog niet klaar met emancipatie?

Op zondag 4 oktober jl. verscheen op NU.nl een artikel van Lennart van der Deure dat me aan het denken zette. Nederland zag zichzelf lange tijd als voorloper op het gebied van emancipatie, maar recente onderzoeken laten volgens het artikel een minder vanzelfsprekend beeld zien. Traditionelere opvattingen worden op verschillende terreinen weer zichtbaarder. Tegelijkertijd is een deel van die denkbeelden helemaal niet teruggekeerd, omdat ze nooit werkelijk zijn verdwenen.

De voor de hand liggende conclusie is dat we teruggaan. Dat we terrein verliezen dat in de afgelopen decennia moeizaam is gewonnen.

Die mogelijkheid moeten we serieus nemen. Niet iedere traditionele opvatting verhult een diepere behoefte die alleen maar opnieuw verstaan hoeft te worden. Sommige denkbeelden houden oude rolpatronen en machtsverhoudingen in stand en beperken daarmee de vrijheid en gelijkwaardigheid van vrouwen én mannen.

Toch bleef er na het lezen van het artikel een andere vraag bij me hangen. Wat als we niet alleen een beweging terug zien, maar tegelijkertijd worstelen met de vraag wat er na de traditionele man-vrouwverdeling kan ontstaan?

En vooral: **wat vraagt dat van mannen zelf?**

Daar wordt het voor mij interessant om naar deze ontwikkeling te kijken vanuit Spiral Dynamics en mannenemancipatie.

Wat verdwijnt er wanneer traditionele rollen verdwijnen?

De traditionele rolverdeling bood mannen en vrouwen een duidelijk script. Voor vrouwen was dat script vaak beperkend en de vrouwenemancipatie heeft veel van die vanzelfsprekendheden opengebroken. Maar ook mannen wisten lange tijd tamelijk precies wat er van hen werd verwacht. Een man zorgde voor inkomen, beschermde zijn gezin, nam verantwoordelijkheid, hield zich sterk en zorgde dat het gezin overeind bleef.

Met het verdwijnen van die vanzelfsprekendheid verdwijnen niet automatisch de behoeften en waarden die ermee verbonden waren. Het verlangen naar een hecht gezin, ergens bij horen, verantwoordelijkheid dragen, voor anderen zorgen, trouw zijn en betekenis hebben voor een gemeenschap is niet opeens achterhaald, omdat de traditionele rolverdeling dat wel is.

Wanneer iemand zegt een meer traditioneel gezin te willen, weten we daarom nog nauwelijks wat hij of zij bedoelt. Gaat het om een gezin waarin de man uiteindelijk bepaalt en de vrouw zich naar hem voegt? Of om een verlangen naar stabiliteit, verbondenheid, continuïteit en een omgeving waarin kinderen en familie een belangrijke plaats innemen?

Hetzelfde woord kan heel verschillende behoeften en waarden vertegenwoordigen.

Waardesystemen verdwijnen niet

Spiral Dynamics helpt mij om daar preciezer naar te kijken. Geen enkel waardesysteem is op zichzelf goed of fout, gezond of ongezond. De manier waarop het zich manifesteert, hangt samen met de persoon, de context en de levenscondities waarin die persoon zich bevindt.

Zelf gebruik ik daarvoor wat ik het **Continuum van (zelf)leiderschap** noem. De expressie van een waardesysteem kan zich op dat continuum bewegen van **effectief naar ineffectief en uiteindelijk destructief**.

In **Paars** herken ik de behoefte aan geborgenheid, familie, traditie, veiligheid en ergens bij horen. Dat kan zich uiten in loyaliteit, zorg voor elkaar en het besef deel uit te maken van iets wat groter is dan jezelf. Maar wanneer de groep steeds bepalender wordt voor wie je behoort te zijn, kan diezelfde verbondenheid mensen gevangenhouden in rollen en tradities waaraan ze zich geacht worden te conformeren.

Rood brengt kracht, vitaliteit, moed, zelfhandhaving en het vermogen ruimte in te nemen. We hebben die energie nodig om grenzen te stellen, onszelf te beschermen en voor iets of iemand op te komen. Wanneer die kracht onvoldoende wordt verbonden met verantwoordelijkheid, wederkerigheid en oog voor de grenzen van de ander, kan ze verschuiven naar impulsiviteit, machtsuitoefening, dominantie, intimidatie en uiteindelijk geweld.

Blauw brengt orde, verantwoordelijkheid, plicht, betrouwbaarheid en duidelijke kaders. Het helpt ons afspraken na te komen en ons handelen te verbinden aan iets wat verder gaat dan ons individuele belang. Diezelfde behoefte aan orde kan verstarren wanneer een opvatting over hoe mannen en vrouwen zich behoren te gedragen als de juiste of natuurlijke ordening wordt beschouwd. Dan verandert houvast in een norm waaraan mensen zich behoren te conformeren.

Oranje brengt autonomie, ambitie, persoonlijke ontwikkeling, prestatie en economische zelfstandigheid. Het heeft mensen geholpen zich los te maken uit voorgeschreven rollen en zelf richting te geven aan hun leven. Juist daarin heeft Oranje veel betekend voor emancipatie. Wanneer autonomie, competitie en individueel succes echter dominant worden, kan de relatie met de ander of met een groep ondergeschikt raken aan eigenbelang, status en persoonlijke vrijheid.

Groen verruimt dat perspectief met gelijkwaardigheid, empathie, inclusiviteit, zorg, verbinding en aandacht voor gevoelens en verschillende stemmen. Daarmee is veel zichtbaar geworden wat binnen eerdere waardesystemen gemakkelijk buiten beeld bleef. Maar ook Groen kent ineffectieve expressies. Het verlangen naar gelijkwaardigheid kan zo sterk worden dat verschillen moeilijk bespreekbaar worden, begrenzing wordt vermeden of iedere vorm van hiërarchie bij voorbaat als problematisch wordt ervaren.

Geel brengt een andere manier van kijken. Waar ieder waardesysteem vanuit een eigen logica betekenis geeft aan wat goed, juist of wenselijk is, probeert Geel die verschillende logica's ook in hun samenhang en context te verstaan. De aandacht verschuift naar complexiteit, samenhang en de vraag wat in een bepaalde situatie werkt en nodig is. Dat vraagt om het vermogen verschillende perspectieven naast elkaar te verdragen. En om afhankelijk van de situatie verschillende kwaliteiten en handelingslogica's beschikbaar te hebben. Maar ook Geel kent een ineffectieve expressie. Het integrale perspectief kan afstandelijk of vooral intellectueel worden, waardoor gevoelens, machtsverschillen of de concrete gevolgen van gedrag onvoldoende gewicht krijgen. Integraal, systemisch en functioneel kijken vragen daarom niet alleen om begrijpen wat er gebeurt, maar ook om oog te houden voor wat gedrag met mensen doet.

Ontwikkeling loopt dus niet simpelweg van een ongezond traditioneel naar een gezond progressief waardesysteem. Binnen ieder waardesysteem kan de handelingslogica effectief, ineffectief of destructief tot uitdrukking komen. Ook een ruimer bewustzijn biedt geen garantie voor effectief handelen. Het kan ons wel helpen eerder te herkennen welke logica werkzaam is, wat daarvan de gevolgen zijn en wat een situatie van ons vraagt.

En juist dat helpt mij anders te kijken naar de ontwikkeling die in het NU.nl-artikel wordt beschreven.

Wanneer de levenscondities veranderen

Waardesystemen bestaan niet los van de wereld waarin we leven. Ze reageren op veranderende levenscondities. De emancipatie van vrouwen heeft die levenscondities voor vrouwen én mannen ingrijpend veranderd.

Vrouwen hebben in juridisch, economisch, politiek, sociaal en cultureel opzicht veel meer ruimte verworven om hun eigen leven vorm en inhoud te geven. Ze zijn economisch zelfstandiger, nemen posities in die vroeger voornamelijk door mannen werden vervuld en zijn voor hun maatschappelijke en persoonlijke identiteit minder afhankelijk van de traditionele positie naast een man.

Daarmee zijn niet alleen de mogelijkheden van vrouwen veranderd. Ook vertrouwde referentiepunten voor mannen zijn gaan schuiven.

Dat kan bevrijdend zijn. Het geeft mannen ook ruimte om zich buiten het traditionele mannelijke script te ontwikkelen. Maar verandering kan tegelijkertijd onzekerheid, verlies van houvast en gevoelens van bedreiging oproepen.

Precies daar wordt voor mij het Continuum van (zelf)leiderschap relevant.

Wanneer vertrouwde antwoorden niet meer voldoen, kunnen de expressies van waardesystemen verschuiven. Het verlangen naar verbondenheid kan zich naar binnen keren en anderen gaan uitsluiten. De behoefte aan kracht kan dominanter worden. De behoefte aan orde kan zich vastzetten in oude rolpatronen en traditionele structuren. Autonomie kan verharden tot: *ik bepaal zelf wel wat ik doe*, zonder veel aandacht voor wat dat voor de ander betekent.

Maatschappelijke verandering leidt niet automatisch tot ineffectief of destructief gedrag. Wel kunnen onzekerheid en verlies van houvast omstandigheden creëren waarin oude culturele verhalen over mannelijkheid, vrouwelijkheid en de ordening tussen beide opnieuw aantrekkelijk worden.

Daar zie ik een verbinding met delen van de **manosphere**, waar traditionele stereotypen over mannelijkheid en vrouwelijkheid opnieuw houvast kunnen bieden in een wereld die voor sommige mannen minder voorspelbaar is geworden. Het zou te gemakkelijk zijn om de aantrekkingskracht daarvan uitsluitend te begrijpen vanuit vrouwenhaat of een verlangen naar dominantie. Mannen kunnen er ook iets vinden waarnaar ze werkelijk zoeken: kracht, identiteit, richting, erkenning, broederschap en duidelijkheid.

Daarom moeten we onderscheid blijven maken tussen de behoefte en de vorm waarin daarop wordt geantwoord.

Het verlangen naar kracht is niet destructief. De behoefte aan broederschap evenmin. Ook verlangen naar een gezin, duidelijkheid, autonomie of erkenning is dat niet.

Maar wanneer die behoeften worden verbonden met rigide ideeën over wat een echte man behoort te zijn en hoe een vrouw zich tegenover hem behoort te gedragen, kan de expressie steeds verder naar rechts op het Continuum van (zelf)leiderschap bewegen.

Dan kan verbondenheid veranderen in uitsluiting, kracht in dominantie, orde in onderwerping, autonomie in egocentrisme en broederschap in een groepscultuur waarin negatieve en stereotype beelden over vrouwen elkaar versterken.

Voorbij traditioneel en progressief

Vanuit dat gele perspectief wordt voor mij een andere vraag mogelijk. Niet welk waardesysteem gelijk heeft, maar welke handelingslogica hier werkzaam is, hoe die zich manifesteert en wat de situatie vraagt.

Daarbij kunnen we onderzoeken wat uit een traditionele ordening nog steeds waardevol is en welke vormen niet meer bij deze tijd passen of de ander beperken. Ook kunnen we kijken naar wat er onder ineffectief of destructief gedrag ligt: een menselijke behoefte, maar ook verlies, angst, pijn, verdriet of rouw om iets dat niet meer terugkomt.

Dat integrale kijken betekent niet dat alles daarmee aanvaardbaar wordt. Integendeel. Juist wanneer ik verschillende waarden en handelingslogica's kan verstaan, kan ik ook scherper onderscheiden wanneer kracht dominantie wordt, verbondenheid uitsluiting, orde onderwerping of autonomie egocentrisme.

Een man kan verantwoordelijkheid nemen zonder de baas te hoeven zijn. Hij kan zijn gezin beschermen zonder zijn partner afhankelijk te maken. Hij kan krachtig zijn zonder te domineren, autonoom zonder verbinding af te wijzen en behoefte hebben aan traditie zonder terug te verlangen naar ongelijkwaardige verhoudingen.

Maar begrijpen alleen is niet voldoende.

Wanneer veranderende levenscondities iets in mij raken, kan ik automatisch terugvallen op vertrouwde handelingslogica's. Ik kan mijn onzekerheid buiten mezelf plaatsen, mijn boosheid op een ander richten of proberen de oude orde te herstellen. Ik kan ook leren waarnemen dat ik geraakt word en onderzoeken wat er in mij gebeurt voordat ik handel.

Daar begint voor mij **verruiming van bewustzijn**.

Naarmate ik beter leer herkennen vanuit welke waarden, overtuigingen en innerlijke patronen ik reageer, ontstaat er ruimte om bewuster te antwoorden op wat een situatie vraagt.

Maar daarvoor is nog iets nodig: **integratie van de persoonlijkheid**.

De emancipatie van onze binnenwereld

Veel mannen hebben geleerd kwaliteiten sterk te ontwikkelen die we cultureel vaak met het masculiene associëren: daadkracht, autonomie, richting geven, begrenzen, presteren, verantwoordelijkheid nemen en doorzetten. Die kwaliteiten hebben mannen en samenlevingen veel gebracht. Ze hebben geholpen verantwoordelijkheid te dragen, iets op te bouwen en zich staande te houden wanneer het moeilijk werd.

Het probleem is niet dat die kwaliteiten er zijn.

Mannen dragen ook kwaliteiten in zich die we cultureel vaker als feminien zijn gaan benoemen: ontvankelijkheid, gevoeligheid, empathie, intuïtie, zorgzaamheid, kunnen ontvangen, werkelijk luisteren, kwetsbaarheid toelaten en ruimte geven aan niet-weten.

Ook die kwaliteiten behoren tot het menselijke repertoire van een man.

Toch hebben veel jongens al vroeg ervaren dat het laten zien daarvan niet altijd zonder gevolgen blijft. Een jongen die huilt, bang is of gevoelig reageert, kan merken dat zijn omgeving hem corrigeert. Later verandert de taal, maar de boodschap kan dezelfde blijven. Een man die twijfelt, hulp vraagt of zich kwetsbaar opstelt, kan nog steeds als *soft*, *zwak* of *watje* worden weggezet.

Een man leert daardoor niet alleen bepaald gedrag te vermijden. Hij kan ook het contact verliezen met een deel van zijn eigen menselijke mogelijkheden.

Mannenemancipatie betekent voor mij daarom niet dat mannen hun masculiene kwaliteiten moeten inruilen voor feminiene. Het gaat erom dat we beide leren herkennen, waarderen en met elkaar verbinden.

Daadkracht kan samengaan met ontvankelijkheid, begrenzen met empathie, richting geven met luisteren, autonomie met verbondenheid en kracht met kwetsbaarheid. Ook het omgekeerde hoort daarbij. Een man die afstand heeft genomen van een traditioneel mannelijk ideaal hoeft zijn gezonde assertiviteit, ambitie, kracht of vermogen om ruimte in te nemen of voorop te lopen niet te wantrouwen.

Integratie werkt beide kanten op.

Daar raakt mannenemancipatie voor mij rechtstreeks aan **androgynie**. Niet als vervaging van mannelijkheid en vrouwelijkheid. En ook niet omdat mannen vrouwelijker zouden moeten worden. Androgynie betekent voor mij dat een man de kwaliteiten die we masculien en feminien zijn gaan noemen in zichzelf leert herkennen en ontwikkelen. Zo ontstaat een breder innerlijk repertoire waaruit hij kan putten wanneer een situatie daarom vraagt.

Bewustzijn helpt mij te herkennen wat mij innerlijk stuurt. Integratie vergroot wat mij ter beschikking staat.

Wat doe ik met mijn ongemak?

Daarmee kom ik terug bij de maatschappelijke ontwikkeling waarmee dit blog begon.

Vrouwenemancipatie heeft niet alleen de positie van vrouwen veranderd. Ze kan ook raken aan de manier waarop mannen zichzelf als man hebben leren begrijpen. Wanneer een vrouw economisch onafhankelijk is, leidinggeeft, grenzen stelt, mij afwijst of andere keuzes maakt dan ik verwacht, kan dat iets in mij oproepen.

Dan wordt het interessant wat er wordt geraakt. Het kan gaan over mijn behoefte om nodig te zijn, over de betekenis die ik ontleen aan mijn positie, over verlies van vanzelfsprekendheid of over een beeld van mannelijkheid waaraan ik mijn identiteit heb verbonden.

De vraag is wat ik vervolgens met dat ongemak doe.

Ik kan het buiten mezelf plaatsen en van de emancipatie van vrouwen het probleem maken. Dan ontstaat gemakkelijk het verlangen dat vrouwen zich weer meer volgens vertrouwde verwachtingen gaan gedragen, zodat mijn eigen positie opnieuw duidelijk wordt.

Ik kan het ongemak ook naar binnen halen en onderzoeken wat het mij over mezelf vertelt. Dat is werk dat vrouwen niet voor ons kunnen doen.

Van bewustwording naar verantwoordelijkheid

Het ongemak dat veranderende verhoudingen bij mannen kunnen oproepen, kan nooit een rechtvaardiging zijn voor het kleineren, controleren, intimideren of fysiek belagen van vrouwen.

Ook vrouwenhaat en het ernstige geweld tegen vrouwen, tot en met femicide, maken duidelijk dat mannenemancipatie niet alleen een vraagstuk van persoonlijke ontplooiing kan zijn.

Het gaat ook over verantwoordelijkheid.

Afwijzing, machteloosheid, verlies van positie of het gevoel de controle kwijt te raken kunnen sterke emoties oproepen. Zelfleiderschap betekent dat ik leer verdragen en verstaan wat er in mij gebeurt, zonder de ander daarvoor verantwoordelijk te maken of mijn boosheid op haar te richten.

Daarmee wil ik vrouwenhaat of femicide niet terugbrengen tot een eenvoudige psychologische verklaring. Daarvoor zijn oorzaken en omstandigheden te complex. Het stelt wel een fundamentele vraag aan mannen: hoe gaan we om met wat verlies van controle, afwijzing, afhankelijkheid en veranderende verhoudingen in ons oproepen?

Hier krijgt het Continuum van (zelf)leiderschap een concrete betekenis. De ontwikkelingsbeweging bestaat niet simpelweg uit proberen weer naar links op het continuum te bewegen. We moeten eerst leren waarnemen wat er in ons gebeurt. Bewustzijnsverruiming en integratie vergroten vervolgens de mogelijkheid om niet automatisch vanuit onze eerste impuls te handelen, maar toegang te krijgen tot een ruimer repertoire.

Daar begint zelfleiderschap.

Mannen zijn zelf aan zet

Vrouwen hebben hun emancipatie in de afgelopen decennia nadrukkelijk ter hand genomen en dat proces is nog lang niet voltooid. Mannen kunnen hun eigen emancipatie niet blijven beschouwen als een afgeleide daarvan.

Wij zijn zelf aan zet.

Dat betekent verantwoordelijkheid nemen voor onze ontwikkeling én voor wat maatschappelijke verandering in ons oproept. Niet vanuit collectieve schuld, maar vanuit de bereidheid te onderzoeken wat wordt geraakt wanneer vertrouwde vanzelfsprekendheden verdwijnen.

Daar kunnen onzekerheid, boosheid, schuld en schaamte onder liggen, maar ook angst, verdriet en rouw. Wanneer we die niet onderzoeken, blijft het verleidelijk het ongemak buiten onszelf te plaatsen. Dan moeten vrouwen veranderen, zich aanpassen of terug naar oude rolpatronen, zodat we ons weer zekerder kunnen voelen over onze eigen positie.

Dat is voor mij geen mannenemancipatie.

Wat mannen elkaar kunnen geven

Onze verantwoordelijkheid stopt bovendien niet bij ons eigen gedrag. Ideeën over mannelijkheid ontstaan voor een belangrijk deel tussen mannen onderling. We leren van vaders, vrienden, collega's, sportteams en andere groepen wat wordt gewaardeerd en welke kanten van onszelf we beter verborgen kunnen houden.

Daarom hebben we als mannen ook een verantwoordelijkheid naar elkaar. We kunnen een vriend die verdriet heeft, twijfelt, hulp zoekt of zich kwetsbaar opstelt serieus nemen zonder zijn mannelijkheid ter discussie te stellen. We kunnen luisteren zonder hem onmiddellijk terug te duwen in het vertrouwde mannelijke script.

Maar broederschap heeft ook een andere kant.

Diezelfde vriend, collega of kameraad moeten we kunnen aanspreken wanneer hij een vrouw kleineert, intimideert of een grens overschrijdt. Loyaliteit betekent niet dat we moeten zwijgen over gedrag waarvan we weten dat het niet klopt.

Voor mij horen die twee bewegingen bij elkaar. Werkelijke broederschap betekent dat we elkaar steunen én helpen groeien. Dat we een man niet beschamen wanneer hij zijn feminiene kwaliteiten laat zien, maar hem evenmin beschermen tegen de verantwoordelijkheid voor grensoverschrijdend gedrag.

Niet vanuit morele superioriteit, maar omdat gelijkwaardigheid ook iets van ons vraagt.

Je hoeft niet terug om je kracht terug te vinden

Daar ligt voor mij ook een alternatief voor de terugkeer naar oude stereotypen over mannelijkheid en vrouwelijkheid.

Je hoeft niet terug om je kracht terug te vinden.

Een man hoeft zijn daadkracht, ambitie, autonomie, gezonde agressie of behoefte aan broederschap niet af te leggen om zich verder te ontwikkelen. Hij kan die kwaliteiten meenemen en tegelijkertijd delen van zichzelf ontdekken die weinig ruimte hebben gekregen.

Dat is geen beweging weg van mannelijkheid. Het is een beweging naar grotere innerlijke vrijheid. Daar ligt voor mij ook de betekenis van Androgyne Leiders: psychologische volwassenheid waarin een groter deel van het menselijke repertoire beschikbaar komt.

Dat betekent niet dat we een nieuw ideaalbeeld van de geëmancipeerde man moeten creëren. Want zodra de moderne man sterk, succesvol, empathisch, kwetsbaar, zorgzaam, communicatief vaardig én betrokken moet zijn, hebben we alweer een nieuw keurslijf gemaakt.

Emancipatie zou juist tot meer vrijheid moeten leiden. De vrijheid om niet voortdurend te hoeven bewijzen dat je een echte man bent. De vrijheid om kwaliteiten die weinig ruimte kregen opnieuw toe te laten. En de vrijheid om voor je identiteit niet afhankelijk te zijn van de rol die een vrouw tegenover je vervult of van de goedkeuring van andere mannen voor welke kanten van jezelf je mag laten zien.

Niet minder man. Niet meer vrouw. Maar meer mens.

En daarmee kom ik terug bij de vragen die het NU.nl-artikel bij mij opriep.

Wordt Nederland traditioneler? Of zijn we vooral nog niet klaar met emancipatie?

Een eenvoudig antwoord doet volgens mij geen recht aan wat er gebeurt. Oude, hardnekkige denkbeelden kunnen blijven bestaan, terwijl tegelijkertijd nieuwe vormen van samenleven ontstaan.

Verworven emancipatie kan samengaan met terugval. En onder een verlangen naar traditionele verhoudingen kunnen zowel waardevolle menselijke behoeften als ongelijkwaardige opvattingen over mannen en vrouwen schuilgaan.

Waar **Groen** ons veel heeft gebracht in het zichtbaar maken van gelijkwaardigheid, gevoelens en machtsverschillen, voegt **Geel** daar een perspectief aan toe dat meer kijkt naar samenhang, context en wat een situatie nodig heeft.

Daarbij laten we Groen niet achter. Ook de waarden uit Paars, Rood, Blauw en Oranje blijven beschikbaar, maar we leren ze in een veranderde context opnieuw verstaan en met elkaar verbinden. Niet alles hoeft behouden te blijven. Oude vormen kunnen hun functie verliezen en sommige moeten we vanwege hun ineffectieve of destructieve gevolgen daadwerkelijk achter ons laten.

De vraag is daarmee niet alleen *welke waarden vinden we belangrijk?*, maar ook: hoe kunnen we die waarden in deze levenscondities zo tot uitdrukking brengen dat ze bijdragen aan onszelf, de ander en het grotere geheel?

Vanuit dat perspectief verandert ook de manier waarop ik naar emancipatie kijk.

Vrouwenemancipatie en mannenemancipatie zijn niet hetzelfde en hebben niet dezelfde geschiedenis. Vrouwen hebben zich moeten bevrijden uit maatschappelijke, juridische, economische en culturele verhoudingen die hun mogelijkheden beperkten. Voor mannen ligt een deel van de huidige emancipatieopgave juist in het onderzoeken wat het verdwijnen van vertrouwde posities en rolpatronen in ons oproept en in het ontwikkelen van een ruimer repertoire om daarmee om te gaan.

Die twee bewegingen hoeven niet tegenover elkaar te staan. Ze kunnen elkaar versterken wanneer de grotere vrijheid van de een niet als bedreiging voor de positie of identiteit van de ander wordt ervaren. Dat vraagt van vrouwen niet dat ze hun verworven ruimte weer kleiner maken om mannen houvast te geven. En het vraagt van mannen niet dat ze hun kracht, autonomie of masculiene kwaliteiten afleggen om gelijkwaardigheid mogelijk te maken.

We kunnen oude vormen loslaten en tegelijkertijd behouden wat daarin waardevol was. We kunnen verschil verdragen zonder er ongelijkheid van te maken en kracht verbinden met gelijkwaardigheid, autonomie met verbondenheid en begrenzing met empathie.

Voor mannen betekent dit dat we zelf verantwoordelijkheid nemen voor onze ontwikkeling en voor het ongemak dat veranderende verhoudingen en vrouwenemancipatie in ons kunnen oproepen. Niet door vrouwen verantwoordelijk te maken voor onze onzekerheid, boosheid, schuld, schaamte of verlies, maar door te onderzoeken wat er in onszelf wordt geraakt en bewust te kiezen wat we daarmee doen.

Het doel is niet om voortdurend aan de effectieve kant van het continuum te blijven. Spanning, onzekerheid en terugval horen bij menselijke ontwikkeling. Het gaat erom eerder te herkennen wanneer ons handelen ineffectief of destructief wordt en dan opnieuw toegang te vinden tot een ruimer repertoire.

Zo kunnen mannenemancipatie en vrouwenemancipatie meer met elkaar in samenspraak komen. Niet doordat mannen en vrouwen hetzelfde moeten worden, maar doordat beiden vrijer kunnen worden van cultureel bepaalde beelden over hoe ze zich op grond van hun sekse behoren te gedragen.

De vraag verschuift dan van: *wie moet welke rol vervullen?* naar:

Wat vraagt deze situatie van mij, van jou, van onze relatie en van het grotere geheel waarvan we deel uitmaken?

Daarin herken ik de beweging naar een meer integraal bewustzijn. Niet terug naar oude zekerheid. Ook niet blijven steken in de tegenstelling tussen traditioneel en progressief. Maar leren omgaan met verschil, complexiteit en veranderende levenscondities zonder gelijkwaardigheid uit het oog te verliezen.

Niet minder man. Niet meer vrouw. Maar meer mens.

Over de schrijver

Dick Rochat is luisteraar en schrijver en initiatiefnemer van het luisterplatform **Androgyne Leiders**. Hij schrijft voor mannelijke leiders over leiderschap, bewustzijn en menselijke ontwikkeling en verbindt daarin theoretische kennis met praktijk- en ervaringswijsheid.
Momenteel werkt hij aan het *(luister)boek In de overgang*. Daarin onderzoekt hij wat er gebeurt wanneer vertrouwde manieren van kijken, denken en handelen niet meer vanzelfsprekend voldoen. Een belangrijke rode draad is de beweging van de eerste naar de tweede bandbreedte binnen Spiral Dynamics, gemarkeerd door de overgang van Groen naar Geel: een overgang waarin het vermogen groeit om verschillende waardesystemen en handelingslogica's in hun samenhang te verstaan en te integreren.

Daarbij staat niet het bereiken van een volgend niveau centraal, maar het leren herkennen, verstaan en integreren van een ruimer menselijk repertoire, zodat een man bewuster kan antwoorden op wat een situatie van hem vraagt.

© Luisterplatform Androgyne Leiders. Oktober 2026.